

Praktikum z energetického práva

Blok A

14. října 2022

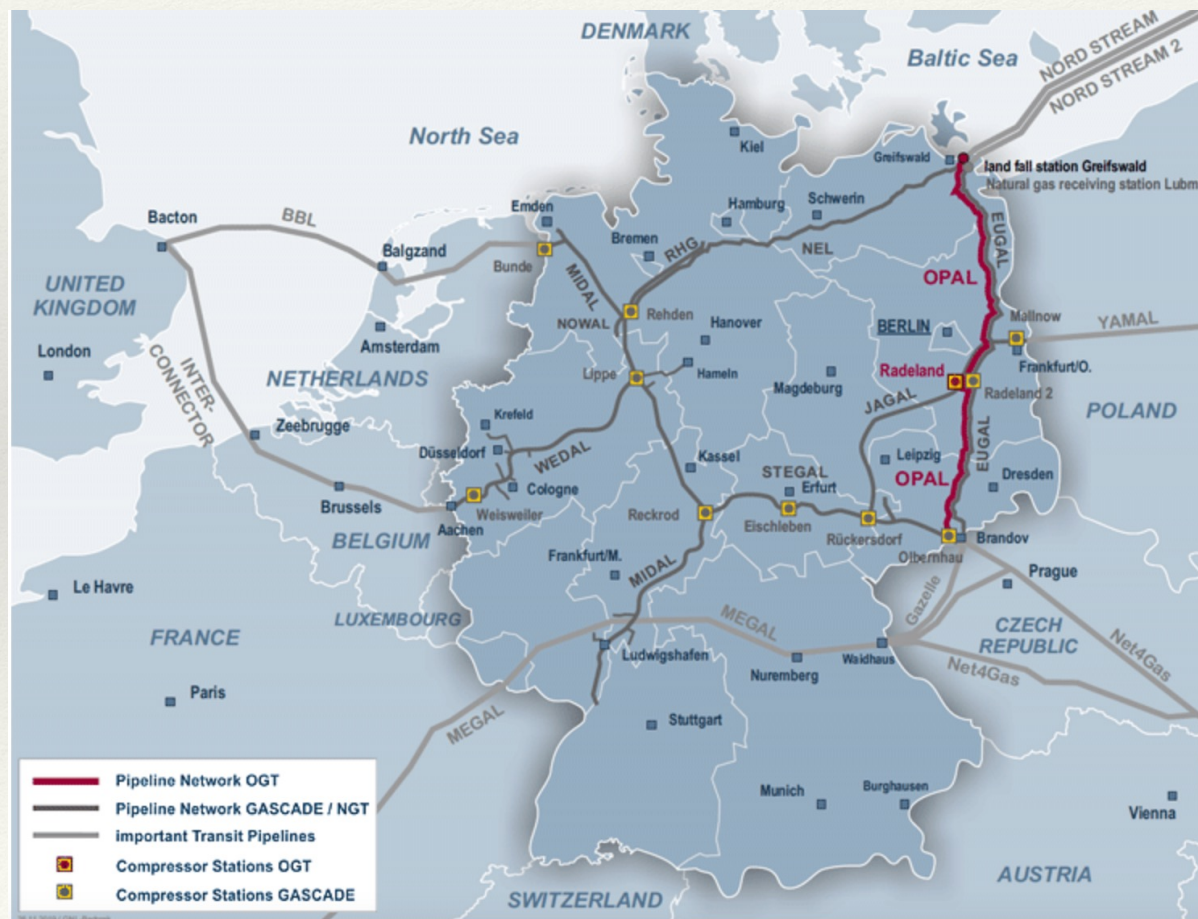
Department of Energy Law

Masaryk University

Martin SVEC

Energetická bezpečnost

Plynovod OPAL

Energetická bezpečnost

Rozhodnutí ve věci plynovodu OPAL

Dne 13. března 2009 uvědomila agentura BNetzA (německý vnitrostátní regulační orgán), Evropskou komisi o dvou rozhodnutích ze dne 25. února 2009, kterými **vyloučilo přepravní kapacity plynovodu OPAL z působnosti pravidel pro přístup třetích osob** stanovených v čl. 18 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a **sazebních pravidel** upravených v čl. 25 odst. 2 až 4 téže směrnice.

(Cesta k liberalizaci energetického trhu)

Navzdory tomu, že regulace energie stála za vznikem Evropského společenství uhlí a oceli či EURATOM, státy se až do 80. let/90. let stavěly k existenci energetického trhu velmi rezervovaně.

Členské státy EU považovaly kontrolu energetického sektoru za projev státní suverenity a otázku národní bezpečnosti.

Navzdory tomu, že právo EU na energie (komodita) vždy dopadalo (free movement, competition), členské státy se integraci v oblasti energetiky dlouho bránily.

Liberalizace energetického trhu – pro řadu specifík – nelze dosáhnout pouhým odstraněním bariér pro vstup na trh, ale je třeba fungování celého sektoru kompletně změnit.

(Cesta k liberalizaci energetického trhu)

Do liberalizace národní energetické trhy ovládaly vertikálně integrované energetické společnosti, často vlastněné státem.

Energetické trhy byly izolované a nepropojené.

Státům tento stav vyhovoval, odůvodňovaly jej veřejným zájmem (strachem z toho, že trh může ohrozit veřejný charakter služeb v energetice).

(Cesta k liberalizaci energetického trhu)

V 80. letech dochází k liberalizaci energetického trhu v USA a UK.

Je přirozený monopol vertikálně integrovaných energetických společností správná cesta?

Evropané si začali uvědomovat, že účty za energie neodpovídají nákladům spojeným s jejich produkcí či dovozem a provozem energetické infrastruktury.

Korupční skandály (Itálie).

Evropské komise postupně přistupuje k prosazování principů vnitřního trhu i v oblasti energetiky.

Benefity:

Vyšší efektivita, nižší ceny, vyšší kompetitivnost energeticky intenzivních společností (průmysl, např. ocel).

(Cesta k liberalizaci energetického trhu)

1. Energy package (1996)

“Liberalizace energetického trhu se stává realitou ve chvíli, kdy si koncoví odběratelé mohou vybrat svého dodavatele energie.”

2. Energy package (2003)

PODMÍNKY LIBERALIZACE

3. Energy package (2009)

1) Velkoobchodní trh s energiemi

2) Přístup třetích stran k energetické infrastruktuře propojující poptávku a nabídku. (Third party access)

3) Nediskriminační prostředí

via. **Unbundling společností vystupujících zároveň jako dodavatel energie a provozovatel energetické infrastruktury**

4) Nezávislí národní energetičtí regulátoři

via. **ACER**

5) Výstavba dostatečné **energetické infrastruktury** propojující jednotlivé členské státy EU

6) Odstranění regulatorních a technických bariér, které umožní přeshraniční obchod s elektřinou

ENTSO-E/ENTSO-G a tzv. síťových kodexů (network codes)

(Vytvoření velkoobchodního trhu s energiemi)

Koncový uživatel má právo vybrat si dodavatele energie.

Aby měl reálnou možnost si dodavatele vybrat, členské státy musí umožnit:

- a) Import energie ze zahraničí (volný pohyb zboží)
- b) Svoboda dodávat energie kdekoli v EU (svoboda podnikat)

EU soustavně poukazuje na význam dotvoření vnitřního trhu se zemním plynem a vytvoření rovných podmínek pro všechny plynárenské podniky se sídlem v EU.

SVOBODNÁ SOUTĚŽ V ENERGETICKÉM SEKTORU

- Trh rozhoduje o tom, zda bude poptávka po energiích naplněna.
- Výjimky - (*the nature of primary energy resources*, těžba zemního plynu či jeho import musí být soulad s energetickou politikou jednotlivých členských států)
 - Stát by v zásadě neměl ovlivňovat, jakou energii výrobce zvolí jako primární zdroj. Existují však výjimky jako je energetická bezpečnost a ochrana klimatu. Zajímavý je příklad UK z let 1998 a 2000, ve kterých významně rostl podíl zemního plynu na výrobě elektřiny. Za účelem ochrany energetické bezpečnosti země UK uložilo moratorium na výrobu elektřiny z plynu za účelem posílení diverzifikace.

Přístup třetích stran (Third Party Access (TPA))

Před liberalizací byla přenosová a distribuční soustava v rukou vertikálně integrovaných společností.

Vázanost energie na infrastrukturu tak představovala zásadní problém.

Jistě, že existuje právo vybudovat si novou infrastrukturu, to je však velmi finančně náročné a společensky kontroverzní.

TPA = nediskriminační přístup k energetické infrastruktuře.

Rezervace kapacity přenosové služby, stejně jako přístup k podpůrným službám probíhá transparentně na nediskriminačním principu.

Přístup třetích stran (Third Party Access (TPA))

Čl. 32 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/73/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem:

Členské státy zabezpečí zavedení systému pro přístup třetích osob k přepravní a distribuční soustavě a zařízení LNG na základě zveřejněných sazeb použitelných na všechny oprávněné zákazníky, včetně dodavatelských podniků, a používaných objektivně a bez diskriminace mezi uživateli soustavy.

2. Provozovatelé přepravní soustavy musí mít přístup k síti jiných provozovatelů přepravní soustavy, pokud je to nezbytné pro plnění jejich úkolů, včetně pokud jde o přeshraniční přepravu.

Unbundling

Zajištění přístupu k energetické infrastruktuře není dostačující.

Vertikálně integrované energetické společnosti měly tendenci ostatní soutěžitele znevýhodňovat.

TPA jim neumožňoval odepřít svévolně přístup či účtovat vyšší ceny. Existovala ovšem celá řada dalších nástrojů, např. manipulování s tarify, poptávání dodatečné kapacity na základě principu *first come first served*, poskytování dostupnosti kapacity v neprospěch ostatních soutěžitelů, či tzv. *cross-subsidisation* – nepřiměřeně vysoké poplatky za poskytování energetické infrastruktury.

„Bez účinného oddělení sítí od činností výroby a dodávek bude nevyhnutelně existovat riziko diskriminace, a to nejen v souvislosti s provozováním sítě, ale rovněž i s podněty pro vertikálně integrované podniky, aby dostatečně investovaly do svých sítí.“

„Účinné oddělení je možné zajistit pouze odstraněním podnětu pro vertikálně integrované podniky, na jehož základě by tyto společnosti mohly diskriminovat konkurenci, pokud jde o přístup k síti a investice. Oddělení vlastnictví, které vyžaduje, aby byl vlastník sítě určen jako provozovatel soustavy a aby byl nezávislý na veškerých zájmech v oblasti dodávek a výroby, je jednoznačně účinným a stabilním způsobem, jak vyřešit nevyhnutelný střet zájmů a zajistit bezpečnost dodávek.“

„Jakýkoli systém oddělení by měl účinně odstranit veškeré střety zájmů mezi výrobcí, dodavateli a provozovateli přepravní soustavy, a vytvořit tak podněty pro nezbytné investice a zaručit přístup na trh novým účastníkům za transparentního a účinného regulačního režimu.“

Unbundling

TSO

Čl. 9 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/73/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem

Členské státy zajistí, aby ode dne 3. března 2012:

- a) každý podnik, který vlastní přepravní soustavu, působil jako provozovatel přepravní soustavy;*
- b) tatáž osoba nebo tytéž osoby nebyly oprávněny:
 - i) přímo nebo nepřímo vykonávat kontrolu nad podnikem vykonávajícím funkci výroby nebo dodávek ani přímo nebo nepřímo vykonávat kontrolu nad provozovatelem přepravní soustavy nebo nad přepravní soustavou nebo uplatňovat ve vztahu k nim jakékoli právo, nebo*
 - ii) přímo nebo nepřímo vykonávat kontrolu nad provozovatelem přepravní soustavy nebo nad přepravní soustavou ani přímo nebo nepřímo vykonávat kontrolu nad podnikem vykonávajícím funkci výroby nebo dodávek nebo uplatňovat ve vztahu k němu jakékoli právo;**
- c) tatáž osoba nebo tytéž osoby nebyly oprávněny jmenovat členy dozorčí rady provozovatele přepravní soustavy nebo přepravní soustavy, jejich správní rady nebo orgánů, které podnik právně zastupují, ani přímo nebo nepřímo vykonávat kontrolu nad podnikem vykonávajícím funkci výroby nebo dodávek nebo uplatňovat ve vztahu k němu jakékoli právo; a*
- d) tatáž osoba nebyla oprávněna být členem dozorčí rady, správní rady nebo orgánů, které podnik právně zastupují, a to jak podniku vykonávajícího funkci výroby či dodávek, tak provozovatele přepravní soustavy či přepravní soustavy.*

DSO

Čl. 26 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/73/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem

Oddělení provozovatelů distribuční soustavy

Provozovatel distribuční soustavy, který je součástí vertikálně integrovaného podniku, musí být nezávislý na ostatních činnostech, které nesouvisí s distribucí, a to přinejmenším pokud jde o právní formu, organizaci a rozhodování. Tento požadavek nepředstavuje povinnost oddělit vlastnictví majetku distribuční soustavy od vertikálně integrovaného podniku.

Nezávislost národních energetických regulátorů

Princip nezávislosti

§ 17 EZ: Při výkonu působnosti postupuje Energetický regulační úřad nezávisle a řídí se pouze zákony a ostatními právními předpisy. Energetický regulační úřad nesmí při výkonu své působnosti přijímat ani vyžadovat pokyny od prezidenta republiky, Parlamentu České republiky, vlády ani od jakéhokoliv jiného orgánu výkonné moci nebo fyzické nebo právnické osoby. Energetický regulační úřad postupuje tak, aby byla zajištěna transparentnost a předvídatelnost výkonu jeho pravomocí.

Členské státy musí zajistit nezávislost regulačních orgánů.

ACER

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 713/2009, ze dne 13. července 2009, kterým se zřizuje Agentura pro spolupráci energetických regulačních orgánů.

Agentura **ACER** zajišťuje řádné fungování jednotného evropského trhu s elektřinou a zemním plynem. Napomáhá vnitrostátním regulačním orgánům při plnění jejich regulačních funkcí na evropské úrovni a v případě potřeby koordinuje jejich práci.

Mezi úkoly agentury patří:

- doplňovat a koordinovat práci vnitrostátních regulačních orgánů
- pomáhat při vytváření předpisů týkajících se evropské energetické sítě
- v případě potřeby přijímat závazná individuální rozhodnutí o podmínkách pro přístup a bezpečnost provozu přeshraniční infrastruktury
- poskytovat poradenství evropským orgánům v otázkách týkajících se elektřiny a zemního plynu
- monitorovat vnitřní trhy s elektřinou a zemním plynem a podávat zprávy o svých zjištěních
- sledovat velkoobchodní trhy s energií a přitom odhalovat či zamezovat zneužívání trhu, a to v úzké spolupráci s vnitrostátními regulačními orgány (tuto funkci agentura převzala v roce 2012 podle nařízení EU č. 1227/2011 o integritě a transparentnosti velkoobchodního trhu s energií (REMIT)).

Podmínky přístupu k plynárenským přeshraničním soustavám

Nařízení Evropského parlamentu a rady č. 715/2009 o podmínkách přístupu k plynárenským přepravním soustavám mimo jiné stanovuje nediskriminační pravidla pro podmínky přístupu k plynárenským přepravním soustavám a upravuje zřízení a činnost organizace ENTSO-G a zavedení síťových kodexů.

Nařízení:

- a) stanoví nediskriminační pravidla pro podmínky přístupu k plynárenským přepravním soustavám s přihlédnutím ke zvláštnostem národních a regionálních trhů, aby bylo zajištěno řádné fungování vnitřního trhu se zemním plynem;
- b) stanoví nediskriminační pravidla pro podmínky přístupu k zařízením LNG a skladovacím zařízením s přihlédnutím ke zvláštnostem národních a regionálních trhů; a
- c) usnadňuje vytvoření dobře fungujícího a transparentního velkoobchodního trhu s vysokou úrovní bezpečnosti dodávek zemního plynu a stanoví mechanismy pro harmonizaci pravidel pro přístup k síti v rámci přeshraničního obchodu se zemním plynem.

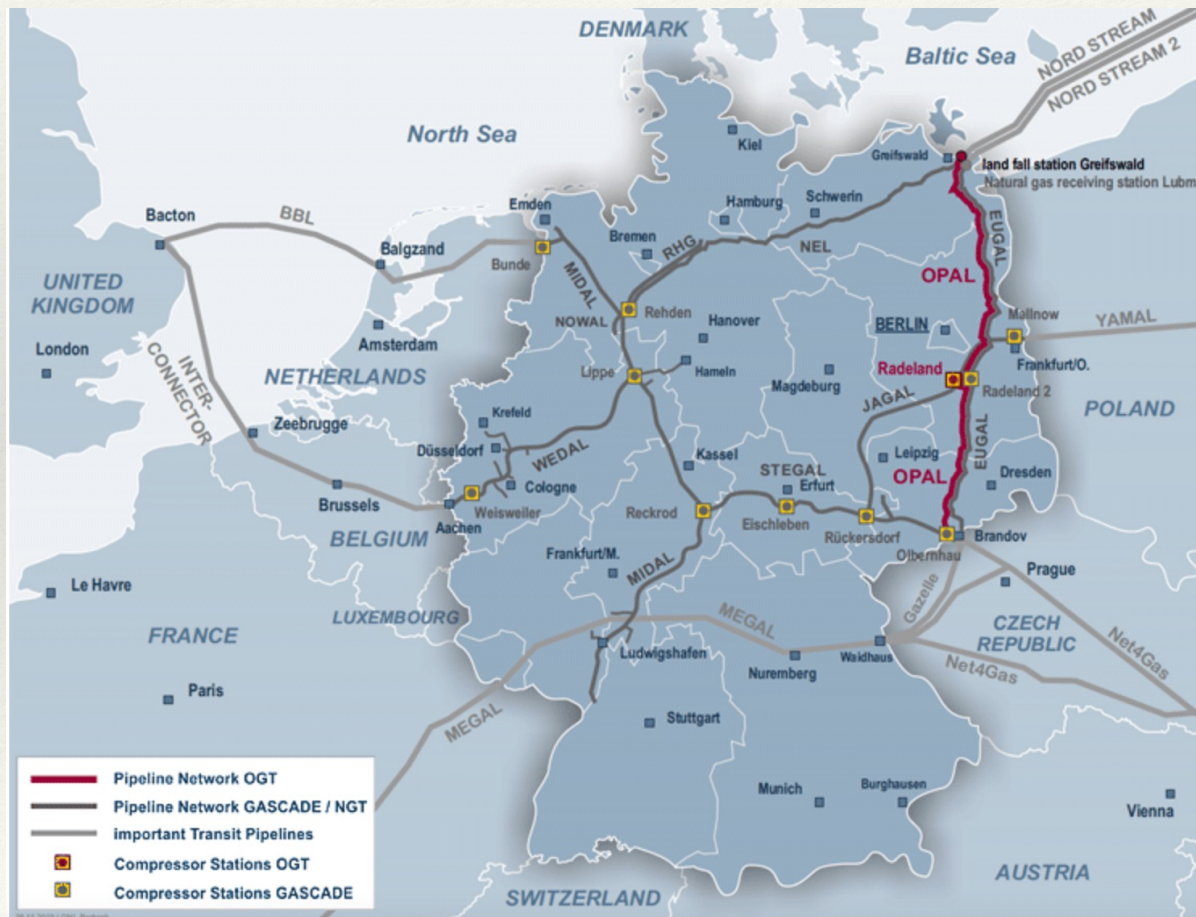
Cíle uvedené v prvním pododstavci zahrnují stanovení harmonizovaných zásad pro sazby či metody jejich výpočtu, pro přístup k soustavě, nikoliv však ke skladovacím zařízením, zavedení služeb pro přístup třetích osob a harmonizované zásady pro přidělování kapacity a řízení překročení kapacity, stanovení požadavků na transparentnost, pravidla pro vyrovnávání, vyrovnávací poplatky a usnadnění obchodování s kapacitou.

Evropské síť provozovatelů přepravních soustav pro zemní plyn (ENTSO-G)

Cílem ENTSO - G je usnadnit a posílit spolupráci mezi provozovateli přepravních soustav v celé Evropě s cílem zajistit úspěšný rozvoj celoevropského přepravního systému v souladu s evropskou legislativou a hlavními stanovenými cíli evropské energetické politiky, a to díky: a) podpoře dokončení vnitřního trhu s plynem a stimulaci přeshraničního obchodu, b) zajištění efektivního řízení, c) koordinovaného provozu evropské plynárenské sítě usnadnění zdravého technického vývoje evropské sítě.

OPAL

Plynovod OPAL

OPAL

Rozhodnutí ve věci plynovodu OPAL

Dne 13. března 2009 uvědomila agentura BNetzA (německý vnitrostátní regulační orgán), Evropskou komisi o dvou rozhodnutích ze dne 25. února 2009, kterými **vyloučilo přepravní kapacity plynovodu OPAL z působnosti pravidel pro přístup třetích osob** stanovených v čl. 18 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a **sazebních pravidel** upravených v čl. 25 odst. 2 až 4 téže směrnice.

Čl. 36 Směrnice o společných pravidlech pro vnitřní trh

Článek 36 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/73/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem

Nová infrastruktura

Větším novým plynárenským infrastrukturám, například propojovacímu vedení, zařízením LNG a skladovacím zařízením mohou být na základě žádosti uděleny na vymezenou dobu výjimky z článků 9, 32, 33 a 34 a čl. 41 odst. 6, 8 a 10 (*Unbundling, Přístup třetích osob*, „*Při stanovování nebo schvalování sazeb nebo metodik a vyrovnávacích služeb musí regulační orgány zajistit, aby byly provozovatelům přepravních a distribučních soustav poskytnuty přiměřené pobídky, jak krátkodobě, tak dlouhodobě, pro zvyšování účinnosti, podporu integrace trhu a bezpečnosti dodávek a souvisejících výzkumných činností.*“).

za těchto podmínek:

- a) investice musí zlepšit hospodářskou soutěž v dodávkách plynu a bezpečnost dodávek;
- b) úroveň rizika spojeného s investicí musí být taková, že k investici by bez udělení výjimky nedošlo;
- c) infrastruktura musí být vlastněna fyzickou nebo právní osobou, která je alespoň ve své právní formě oddělena od provozovatelů soustav, v jejichž soustavách bude infrastruktura vybudována;
- d) od uživatelů dané infrastruktury budou vybírány poplatky; a
- e) výjimka nesmí být na újmu hospodářské soutěži nebo efektivnímu fungování vnitřního trhu se zemním plynem nebo účinnému fungování regulované soustavy, ke které je infrastruktura připojena.

(9.) Ve lhůtě dvou měsíců, ode dne obdržení oznámení, může Komise přijmout rozhodnutí ukládající regulačnímu orgánu, aby rozhodnutí o udělení výjimky změnil nebo zrušil.

ROZHODNUTÍ VE VĚCI PLYNOVODU OPAL

Omezení stanovená Evropskou komisí:

Aniž je dotčeno pravidlo obsažené [v] písm. b), podnik v dominantním postavení na jednom či několika předcházejících nebo navazujících velkých trzích se zemním plynem, pokrývajících Českou republiku, je oprávněn rezervovat si v průběhu jednoho roku nejvýše 50 % přepravní kapacity plynovodu OPAL na českých hranicích. Rezervace podniků, které patří do téže skupiny, jako Gazprom a Wingas, budou posuzovány společně. Rezervace podniků v dominantním postavení nebo skupin podniků v dominantním postavení, které uzavřely značné dlouhodobé smlouvy o dodávkách plynu, budou posuzovány souhrnně [...]

Dotčený podnik je oprávněn překročit 50 % kapacitní limit, uvolní-li trhu na základě otevřeného, transparentního a nediskriminačního řízení („program uvolňování plynu“) plyn v objemu 3 miliardy m³ z plynovodu OPAL. Společnost provozující plynovod nebo podnik, který je povinen realizovat program, musí zajistit dostupnost odpovídajících přepravních kapacit a volný výběr výstupního bodu („program postoupení kapacit“). Podoba programů „uvolňování plynu“ a „postoupení kapacit“ podléhá schválení ze strany BNetzA.“

ROZHODNUTÍ VE VĚCI PLYNOVODU OPAL

Plynovod OPAL byl uveden do provozu dne 13. července 2011, byl však využíván pouze v omezené kapacitě. Ta byla zcela vyňata z působnosti pravidel o regulovaném přístupu třetích osob a sazebních pravidlech.

Stávající technické řešení umožňovalo dodávky zemního plynu ve vstupním bodě plynovodu u Greifswaldu pouze plynovodem Nord Stream 1, jež užívá skupina Gazprom k přepravě plynu z ruských nalezišť.

Vzhledem k tomu, že skupina Gazprom nezahájila program uvolňování plynu, jak bylo stanoveno v původním rozhodnutí, **nebylo oněch nerezervovaných 50 % kapacity tohoto plynovodu nikdy využito, takže bylo využíváno pouze 50 % přepravní kapacity plynovodu OPAL.**

Dne 12. dubna 2013 byla agentura BNetzA požádána, aby změnila některá ustanovení o výjimce udělené v roce 2009.

Dne 13. května 2016 oznámila agentura BNetzA Komisi na základě článku 36 směrnice 2009/73 svůj záměr změnit některá ustanovení o výjimce udělené v roce 2009 stran části plynovodu OPAL.

ROZHODNUTÍ VE VĚCI PLYNOVODU OPAL

V roce 2016 agentura BNetzA rozhodla o odstranění „regulatory cap“ umožňující Gazpromu využívat kapacitu ve výši 80% plynovodu OPAL. Komise schválila změny režimu výjimky, jež plánovala, s výhradou některých změn.

Polsko se obrátilo na CJEU.

ROZHODNUTÍ VE VĚCI PLYNOVODU OPAL

Polská republika v. Evropská komise (Věc T-883/16)

Polsko tvrdilo, že zásada solidarity (čl. 194 SFEU) je jednou z priorit Unie v oblasti energetické politiky. Podle jejího názoru tato zásada zavazuje členské státy i unijní orgány k tomu, aby prováděly energetickou politiku Unie v duchu solidarity. **Zejména opatření unijních orgánů, která ohrožují energetickou bezpečnost některých regionů nebo některých členských států, včetně bezpečnosti dodávek plynu, jsou v rozporu se zásadou energetické solidarity.**

Polsko tvrdilo, že napadené rozhodnutí umožňuje společnosti Gazprom a subjektům skupiny Gazprom přesměrovávat na unijním trhu další objemy plynu plným využíváním kapacit plynovodu Nord Stream 1. S ohledem na absenci značného nárůstu poptávky po zemním plynu ve střední Evropě to podle Polska má jediný možný následek, a sice že **budou ovlivněny podmínky poskytování a využívání služeb přepravy prostřednictvím jiných plynovodů, jež konkurují plynovodu OPAL, tedy plynovodů Braterstwo a Yamal, a to ve formě snížení, nebo dokonce úplného přerušení přepravy plynu prostřednictvím těchto dvou plynovodů.**

Zprvė Polská republika se v tomto ohledu obává, že by takové **omezení nebo přerušení přepravy prostřednictvím plynovodu Braterstwo znemožnilo zachování dodávek na území Polska prostřednictvím tohoto plynovodu z Ukrajiny, což by vedlo k nemožnosti zajistit kontinuitu dodávek zákazníkům na území Polska, a to s následujícími důsledky, které Komise zjevně nezkoumala:**

- nemožnost příslušných podniků splnit jejich povinnost zaručit dodávky plynu chráněným zákazníkům;
- nemožnost řádného fungování plynárenské soustavy a vliv na možnosti komerčního využití zařízení na skladování plynu;
- riziko značného zvýšení nákladů na získání plynu.

ROZHODNUTÍ VE VĚCI PLYNOVODU OPAL

Polská republika v. Evropská komise

Rozsudek Tribunálu (prvního rozšířeného senátu) ze dne 10. září 2019 (Věc T-883/16)

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 15. července 2021 (Věc C-848/19 P)